

Carme Solé Vendrell

l'art de la il·lustració

per M. Carme Bernal i Carme Rubio

Carme Solé Vendrell (1944), una de les il·lustradores catalanes més reconegudes, ha rebut el Premio Nacional de Ilustración 2013. Formada a l'Escola Massana, sempre ha dit que en l'àmbit de la il·lustració havia tingut una formació autodidàctica. La seva obra, que abasta uns mil títols, conté un estil propi que ha defugit l'encasellament, tant de la tècnica com dels materials i la temàtica.

És, sobretot, una il·lustradora de sentiments i, en el seu llenguatge artístic, trobem una «vena tràgica» que la porta a inclinar-se cap a uns temes no sempre admesos pels cànons de la literatura infantil i que plantegen directament als infants els aspectes problemàtics de la realitat. No és gens difícil situar les il·lustracions de Solé dins les coordenades de la tradició pictòrica, tant de l'àmbit de la il·lustració, com ara Mercè Llimona o Leo Lionni, com del de la pintura, com ara Pablo Picasso, Vincent Van Gogh o Vassili Kandinski, entre d'altres.

Primeres publicacions

Carme Solé va iniciar-se en la il·lustració el 1968. En aquell moment, a l'escola mancaven materials de tota mena, i per això el llibre infantil havia d'omplir molts buits, perquè tant podia servir per a introduir vocabulari en català com per a explicar històries que anessin forjant l'imaginari infantil. Cal esmentar el seu primer llibre de tipus informatiu, *Què són les mongetes?* (1968), i el primer de ficció: *La formigueta que va anar a Jerusalem* (1970). D'aquesta primera etapa, és emblemàtic el llibre *Les dues cabretes* (1972), una faula en què l'autora juga amb les franges de colors vius com a marc de la confrontació dels personatges. També és significativa la faula *El ratolí de camp i el de ciutat* (1972), en què l'artista utilitza el collage, una tècnica que no serà gaire habitual en la seva obra posterior. Cal esmentar *El gegant Verlihua* (1977), un conte a l'estil d'*En Patufet*, però amb un gegant que s'empassa una nena vestida de catalana. La il·lustradora soluciona d'una manera

original la perspectiva del contrast entre allò que és imens i allò que és diminut.

Mereix una consideració especial la col·lecció «A cau d'orella». L'editorial La Magrana va fer un aposta agosarada per uns llibres d'estil senzill i a una sola tinta en què l'autora aconsegueix la màxima expressivitat. El nexa comú de la col·lecció és que cada volum planteja un problema concret: la pèrdua d'un familiar, les pors nocturnes o l'enuresi. Els protagonistes són infants que al final han de continuar vivint la vida quotidiana superant la pena o el problema.

Els llibres singulars de Carme Solé

Alguns llibres de Solé marquen un punt d'inflexió en la seva trajectòria. Així, dins la dècada dels anys setanta, destaca *En Benet i el seu roure* (1979): l'autora hi planteja un tema escolar, el pas de les estacions, i ho fa a partir de l'estimació que un nen, en Benet, sent cap a un arbre. L'any 1980 il·lustra *Wäinämöinen*, una llegenda finesa adaptada per Miquel Desclot. Les il·lustracions d'aquest llibre conserven la grandesa del relat èpic fins dins una composició molt respectuosa amb la dignitat que en tot moment ha de tenir l'heroi.

La lluna d'en Joan (1981), amb text i il·lustració de Carme Solé, és l'obra que ha tingut més difusió internacional. És una narració plena de simbolisme i amb contingut autobiogràfic: parla de l'absència, de la malaltia i de la comunicació amb la natura. Les imatges expliciten molta informació que el text no diu: així, el retrat d'una dona a la paret indica l'absència de la mare; o la buidor de les cistelles de pesca mostra que en aquella casa, amb el pare malalt, ningú no pot anar a cercar provisions. Com en una rondalla, el nen ha de superar una gran prova d'heroi. La caracterització del paisatge il·lustra l'aïllament del pare i el fill, que viuen al capdamunt d'un penya-segat. En aquest llibre, el mar no és lluminós, sinó fosc i terrible: les onades, perfilades a la manera del pintor japonès Hokusai, s'encresten. La imatge de felicitat del pare i el fill que obre i tanca el

llibre, feta de colors pastels alegres, contrasta amb els tons foscos que trobem a la part central.

Per a la creació d'*El nen del paraigua* (1981), Carme Solé es va inspirar en una escena que va veure a Venècia: un nen amb un paraigua obert i un ram de flors que entrava al portal d'una casa. Aleshores va crear una història amb un text mínim. Basat també en una experiència real, *Llivia* (1984) és la història d'una gossa d'atura en què es planteja un tema d'actualitat, l'abandonament d'animals.

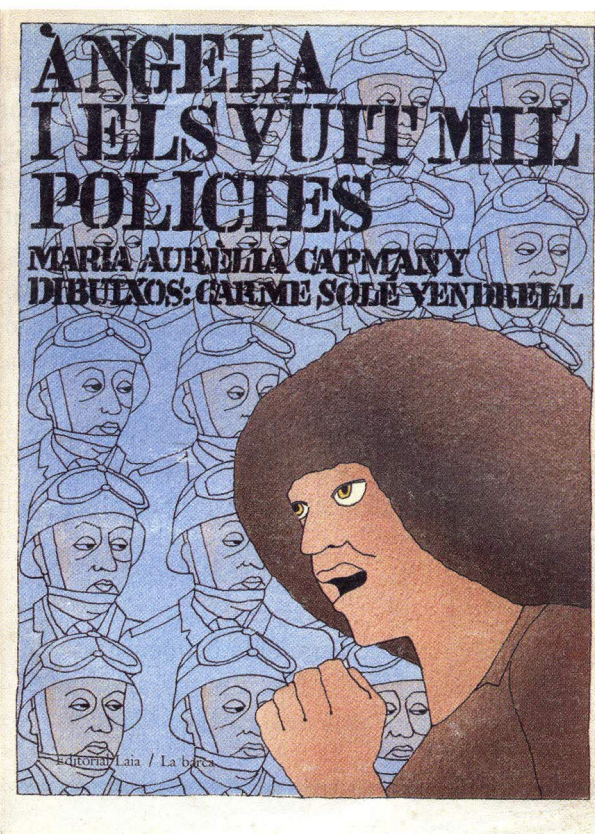
Amb *Jo les volia*, Carme Solé va obtenir el Premi Apel·les Mestres de 1983. És un relat de Maria Martínez que, per a Carme Solé, esdevé un motiu autobiogràfic, la pèrdua de la mare als nou anys. En aquest llibre volia representar una realitat que viuen alguns infants.

La música de la nit (1987), de Violet Easton, és un dels molts contes il·lustrats per Carme Solé amb protagonistes menuts: insectes i altres bestioles. Crida l'atenció la vivesa dels colors dels personatges damunt d'un fons difuminat que va expressant els diferents moments del dia.

La roca va merèixer el Premi Fundació Santa Maria d'Il·lustració de 1990. Solé també és l'autora del text. El relat s'inspira en les escultures de Miquel Àngel *I Prigioni*, conservades a Florència. La il·lustradora hi recrea els turons i els xiprers de la Toscana i els espais interiors recorden els claroscurs de la pintura neerlandesa del segle XVII.

Un Iris irritat, amb text de Miquel Obiols, va rebre el Premi Crítica in Erba 1992. El llibre reflecteix l'impacte dels conflictes bèl·lics a través d'un recurs plàstic: la pèrdua dels colors.

Els nens del mar, amb text de Jaume Escala, va rebre el Premi Octogone La Fonte de 1992. Ambientat al barri de les antigues barraques i actual Vil·la Olímpica de Barcelona, és una denúncia de la situació en què viuen els infants marginats de les grans ciutats i que mai no llegiran cap conte. Ha estat un llibre polèmic, un fet que, diu l'autora, l'estimula a valorar molt el seu treball. *Brrrrrrgg!* (1992), també amb text de Jaume Escala, obtingué el Premi Crítica «Serra d'Or» 1993. El relat ironitza sobre el mal humor de la gent davant els petits obstacles quotidians. L'autora hi experimenta una nova llibertat en el traç: els personatges ja no són dins un contorn segur, sinó que estan fets de línies que es trenquen, utilitzant la tècnica del còmic, com reflecteix també l'onomatopeia del títol. La fructífera col·laboració amb Jaume Escala es complementa amb altres narracions, com ara *La Lluna, la Terra i el Sol*

Coberta d'*Àngela i els vuit mil policies* de Maria-Aurèlia Capmany, 1981.

Il·lustració per a *Pels camins de la història d'Igualada* d'Antoni Dalmau, 1985.

(1994) i la sèrie dedicada a la fada Magenta: *Magenta i la petita fada* (2003) i *Magenta i la balena blanca* (2003). Són llibres en què l'autora s'endinsa en un dels seus temes preferits: l'univers, els astres i les profunditats. Les il·lustracions esdevenen pintures plenes de color i força, de llum i moviment, que introdueixen una atmosfera de màgia i poesia.

També constitueixen un grup significatiu els volums que Carme Solé il·lustra per a l'escriptora Antonia Rodenas amb temes vinculats a la petita infantesa: *Vull el meu xumet* (1997), *Un grapat de besos* (2001), *Cartes al ratolí Pérez* (2006), *Somnis* (2009) i *El poderós plor d'en Mateu* (2011). La qualitat de les il·lustracions d'aquests llibres fa que s'hagin convertit en obres molt destacades del gènere.

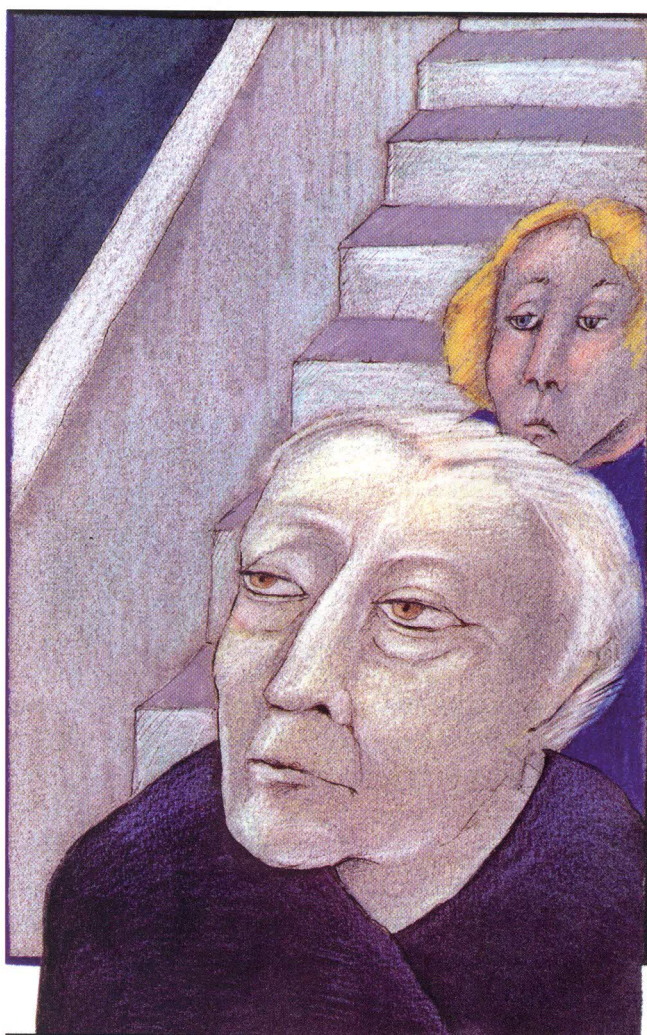
La il·lustració de grans escriptors

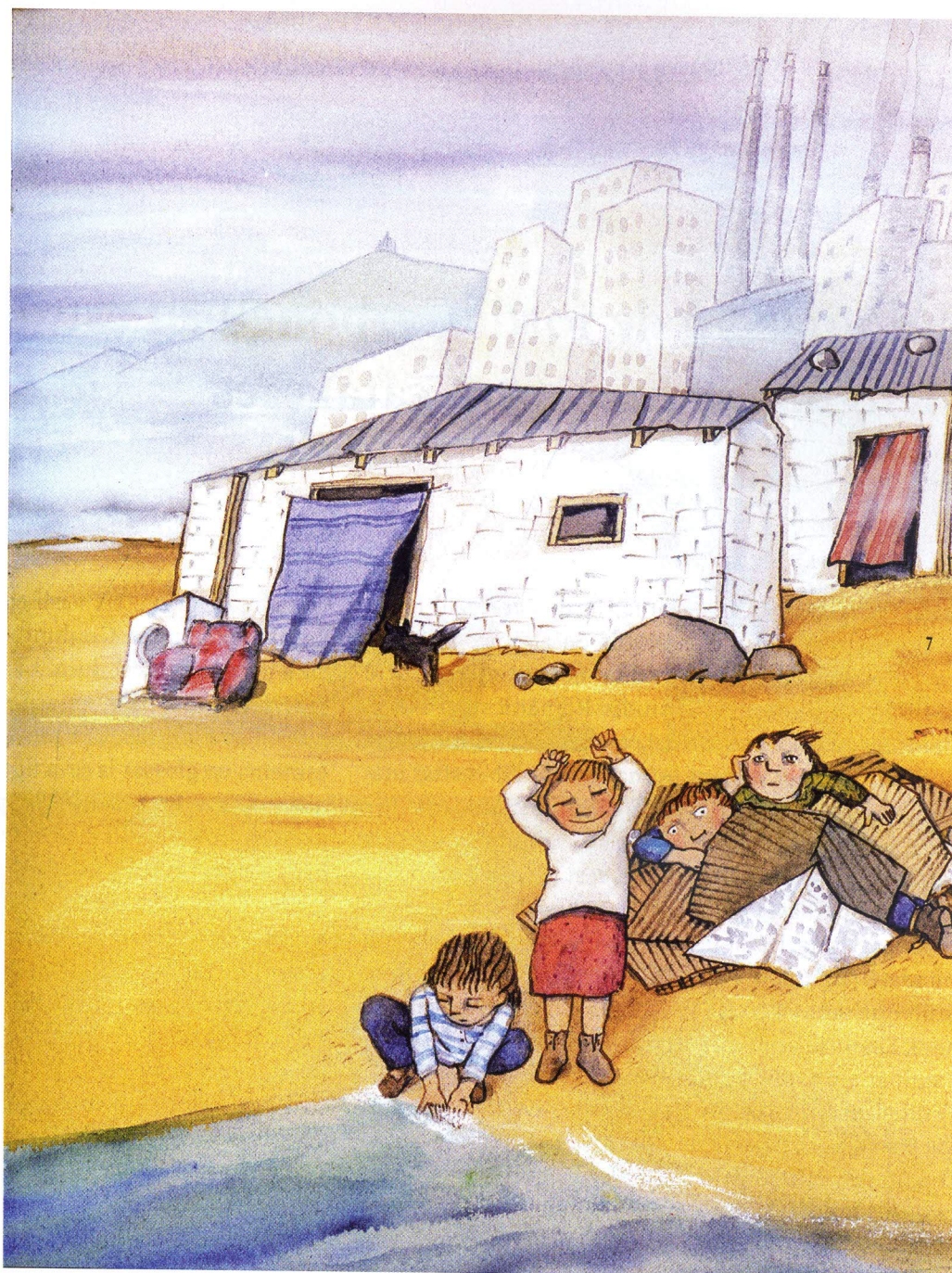
Dins la trajectòria de Carme Solé ocupen un lloc rellevant les obres amb text d'escriptors clàssics, com ara *Àngela i els vuit mil policies* (1981), de Maria Aurèlia

Capmany, i *Tereseta-que-baixava-les-escales* (1986), de Salvador Espriu. Mereix una atenció especial la il·lustració del conte de Pere Calders *Raspall* (1991), un autèntic llibre de referència de la literatura infantil a Catalunya. Carme Solé tradueix en imatge el realisme màgic que l'escriptor pretén expressar amb naturalitat, i ho fa a través d'un dibuix de formes compactes en què el color i la llum juguen un paper essencial.

Carme Solé il·lustra un conjunt d'obres de Miquel Martí i Pol, un autor amb qui se sent molt identificada: *Bon profit* (1986), *Joan Silencis* (1988) o *Per molts anys* (2003). També cal esmentar obres del poeta destinades a un públic no tan infantil: *L'aniversari*, Premi Catalunya 1984, en què l'autora accentua el dramatisme del personatge, la seva solitud còsmica davant la vida quotidiana, és el retrat psicològic d'un temps i d'una època.

Són diversos els contes il·lustrats per al Premi Nobel de Literatura Gabriel García Márquez, que li va dedicar aquestes paraules: «Escrito para que Carmen lo

Pàgina esquerra:
Il·lustració per a
*Tereseta-que-baixava-
les-escales* de Salvador
Espriu, 1986.

Il·lustració per a
Gallines de Guinea de
Mercè Rodoreda, 1989.

Pàgina dreta:
Il·lustració per a *Els
nens del mar* de Jaume
Escala, 1991.

hiciera ver»: *La luz es como el agua* (1999), *El último viaje del buque fantasma* (1999), *La siesta del martes* (1999), *El verano feliz de la señora Forbes* (1999), *Un señor muy viejo con unas alas enormes* (1999) i *María dos Prazeres* (1999). Carme Solé ha entès perfectament les històries dures de García Márquez, que no han estat pensades expressament per al públic infantil. Les il·lustracions, combinades amb pintures, s'adapten a uns relats singulars i recreen amb força els ambients i els personatges. L'autor colombià li va demanar que dibuixés tots els seus contes.

Finalment, també cal destacar *La croada dels nens* (2011), un poema de Bertolt Brecht de 1939, en versió de Jaume Escala, un llibre que va aconseguir el Premi Nacional de Cultura de 2012. Relata l'èxode d'un grup d'infants alemanys, polonesos i jueus orfes que fugen del nazisme durant la Segona Guerra Mundial. L'autora hi utilitza un registre gràfic auster pròxim a l'*sketchcrawl*: traços ràpids que volen deixar constància immediata d'una realitat que no s'ha de perdre en el temps, realitzats amb tinta negra i amb alguns tocs de tinta vermella per a reflectir la sang i l'horror de la guerra.